

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/326782230>

Op weg naar voorbereid en toegerust ouderschap ofwel naar trauma-informed professionals en opvoeders – een afscheidsrede

Conference Paper · August 2018

CITATIONS

0

READS

165

1 author:

[Jan Willems](#)

Maastricht University

36 PUBLICATIONS 23 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Children as Subjects of Rights: Three Waves of Emancipation [View project](#)

Equality of Childhood [View project](#)

Op weg naar voorbereid en toegerust ouderschap ofwel naar trauma-*informed* professionals èn opvoeders – een afscheidsrede

Jan CM Willems¹

Met Sinterklaas, 5 december 2018, word ik 66 en dan ga ik met pensioen. Wat ik daarna ga doen? Veel lezen en wandelen waarschijnlijk. Maar zeker ook senryu's selecteren – ik schreef er duizenden sinds de tachtiger jaren – en de beste als dat lukt publiceren. Senryu's zijn – net als haiku's, de Japanse 'brusjes' van senryu's – kleine versjes zonder rijm (rijm is een toetje) maar wel met de strikte vorm van zeventien lettergrepen verdeeld over drie regels van respectievelijk vijf, zeven en vijf lettergrepen.² In deze 'afschheidsrede' over de laatste ontwikkelingen in mijn vak wil ik een aantal gedachten en conclusies meegeven in senryu-vorm. Of deze daardoor beter bekliven weet ik natuurlijk niet, maar de docent in mij hoopt dat natuurlijk wel.

Meer naar de film gaan is ook een van mijn pensioen-voornemens. Dit voorjaar ben ik daar al mee begonnen door naar de film *The Florida Project* te gaan. Eigenlijk zou iedereen die met of voor ouders en kinderen werkt, zelf ouder is, of kind is geweest, die film moeten gaan zien.

Moeder Halley en dochter Moonee in *The Florida Project*

¹ Deze bijdrage is een bewerking van mijn slotlezing op het Congres 'Huiselijk geweld: Signaleren, multidisciplinair aanpakken en samenwerken' (Zorg & Welzijn/Jeugd & Co congres) op 6 juni 2018 in de ReeHorst te Ede. Zie ook de ingekorte versie ('Maak ouders en professionals traumabewust') die eind augustus 2018 verschijnt in het tijdschrift *Jeugd en Co*.

² Wikipedia noemt de senryu "Japanse dichtkunst over de onvolkomenheid van de mensen [met] dezelfde vorm als de haiku, die echter eerder de volkomenheid van de wereld beschrijft." Terwijl haiku's poëtisch de natuur beschrijven, gaan mijn senryu's meer prozaïsch over van alles.

De mensen die de film al gezien hebben weten dat het zesjarige meisje Moonee op het eind van de film uit huis geplaatst dreigt te worden. De jonge alleenstaande moeder van Moonee, Halley, moet zich uiteindelijk liggend staande zien te houden, en van al dat mannenbezoek heeft vermoedelijk de onderbuurvrouw melding gedaan bij de kinderbescherming. Eén van de kinderbeschermers, met politie en al aan de deur, hurkt neer bij Moonee en probeert haar gerust te stellen: we komen kijken of je wel veilig bent. Moonee voelt zich echter helemaal niet veilig in deze situatie en gaat ervandoor. Ze vlucht huilend naar haar vriendinnetje. En dan zijn we bijna aan het slot van de film, dat ik niet zal verklappen voor wie hem nog moet gaan zien.

Mijn eerste senryu:

*De vraag is niet: is
dit kind veilig? maar: is dit
kind veilig gehecht?*

Ik licht dit zo dadelijk toe. Maar laat ik eerst aangeven wat ik in deze ‘rede’ van plan ben. Ik wil een aantal positieve ontwikkelingen laten zien met betrekking tot de vraag: wat is bereikt als het gaat om effectieve preventie van kindermishandeling? Hopelijk zó dat ook duidelijk wordt wat ons nog te wachten – of liever te doen – staat. Effectieve preventie is mijns inziens niet mogelijk zonder voorbereid en toegerust ouderschap. Dus de vraag kan ook worden: hoe staat het daar nu eigenlijk mee? Wat voorbereid en toegerust ouderschap inhoudt, heb ik beschreven in het SMECC-model.³ Hoe het daarmee staat, heb ik onlangs in een blog – op Law blogs van de Universiteit Maastricht – kort uiteengezet.⁴ Voorbereid en toegerust ouderschap (c.q. SMECC) is lang een utopie geweest. In deze bijdrage wil ik wijzen op pioniers die op drie gebieden de bakens hebben verzet. Die drie gebieden zijn:

- het doorbreken van de traditie van vanzelfsprekend en onvoorwaardelijk ouderlijk gezag door het instellen van kinderrechtelijke waarborgen;
- ‘trauma-informed’ (ofwel traumabewust) werken door professionals, en;
- kinderrechten en kinderpacticatie in het onderwijs (de aanzet tot sociaal-emotioneel leren).

Waarborgen rond ouderlijk gezag

Vorbereid en toegerust ouderschap is in mijn visie een afgeleide van kinderrechten. En de grondslag van kinderrechten, namelijk kinderen niet als bezit maar als rechtssubjecten, staat haaks op de traditie van automatisch – vanzelfsprekend en onvoorwaardelijk – ouderlijk gezag bij de geboorte van een kind. Die traditie is voor het eerst doorbroken door een pionier die ik hier wegens het vreselijke nieuws dit voorjaar over zijn veroordeling wegens seksuele misdrijven jegens een jongen (tussen diens 12^e en 15^e jaar) in de zestiger jaren van de vorige eeuw alleen met initialen vermeld: P.N.⁵

P.N. was tot mei 2016 (toen hij terugtrad) de motor achter de internationale organisatie die ijvert voor wereldwijde afschaffing van het recht van volwassenen om kinderen, ‘hun’ kinderen, te slaan. *The Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children* heet die organisatie – met veel informatie op hun website *EndCorporalPunishment.org*. Een verbod op slaan, op het slaan en anderszins vernederen van kinderen, staat inmiddels in het nationale recht van meer dan een kwart van de landen op de wereld met nog ruim een kwart dat eraan werkt.⁶ Wie had dat tien of vijftien jaar geleden durven

³ SMECC staat voor School, Minimumstandaard, (ouderschaps)Educatie, kind(*Child*-)vriendelijk beleid en zorg-Continuüm. Voor enkele vindplaatsen over het SMECC-model (in het Nederlands en Engels) google SMECC Willems.

⁴ Zie <https://www.maastrichtuniversity.nl/nl/blog/2018/07/smecc-de-toekomst-van-effectieve-preventie-kindermishandeling> (17 juli 2018). Verschijnt in geredigeerde vorm ook op <https://www.socialevraagstukken.nl/> (20 augustus 2018).

⁵ Zie ‘Children’s rights activist [P.N.] jailed for abuse’ (16 februari 2018), <https://www.bbc.com/news/uk-43075546>.

⁶ Zie <https://endcorporalpunishment.org/countdown/>.

denken? De ‘pedagogische tik’ moest toch kunnen? Wel, zouden ze bij *End Corporal Punishment* zeggen, ‘hitting people is wrong and children are people too.’

Helaas laat de keerzijde – of beter: de voorkant – van dat verbod: voorbereiding en toerusting van opvoeders met betrekking tot opvoeden zonder slaan en vernederen, nogal op zich wachten.⁷ Maar veranderingen in eeuwenoude tradities gaan natuurlijk niet van vandaag op morgen. In Nederland is slaan in de opvoeding inmiddels elf jaar verboden. Sinds 2007 staat dat in ons Burgerlijk Wetboek, in het artikel over ouderlijk gezag (artikel 247 Boek 1 BW). Maar in die elf jaar is het nog niet gekomen tot informatie voor iedereen over – en steun voor wie dat kunnen gebruiken bij – positief opvoeden, zoals dat in de Raad van Europa wordt genoemd.⁸ Toch is hier sprake van een doorbraak. De wet stelt nu namelijk al vóórdát opvoeders bewezen ernstig over de schreef zijn gegaan eisen aan de opvoeding, voorwaarden vooraf: u wordt geacht te kunnen opvoeden zonder slaan en vernederen. Hoe? Zoekt u dat nog maar even zelf uit. De wetenschap weet wel hoe dat het beste kan maar de kloof tussen wat we weten en wat we doen laten we nog even in stand.

Die kloof tussen wetenschap en praktijk wordt door Bruce Perry – beroemd kinderpsychiater en auteur van het prachtige boek *De jongen die opgroeide als hond* – de innovatiekloof genoemd.⁹ De term innovatiekloof bezigt hij in de vorig jaar verschenen tweede druk die ik de afgelopen maanden in het onderwijs heb gebruikt.¹⁰ Inderdaad, de laatste keer dat ik aan het University College in Maastricht mijn vak *Trauma-Informed Rights of the Child* mocht verzorgen. Het cursusboek van dat vak staat inmiddels online zodat overal ter wereld soortgelijke cursussen kunnen worden opgezet.¹¹

De innovatiekloof waar Bruce Perry in zijn boek over schrijft doet zich niet alleen voor met betrekking tot de – op de hersenontwikkeling van het jonge kind gebaseerde – therapiemethodiek die hij heeft ontwikkeld voor ernstig mishandelde en verwaarloosde kinderen. Maar evenzeer, zoals ik al aangaf, met betrekking tot positief opvoeden, opvoeden zonder slaan en vernederen. De innovatiekloof tussen weten wat kan en doen wat – dus – moet vertoont zich op verschillende kind-gebieden. Ik noem het onderwijs en trauma-*informed* (ofwel traumabewust) werken. Op beide kom ik terug. Maar ik begin met een andere innovatiekloof, of eigenlijk kloven: die met betrekking tot de theoretische en praktische invulling van een rechtsbegrip, namelijk het rechtbegrip ‘het belang van het kind.’

Dat begrip zou moeten worden ingevuld door het concept van de Cirkel van Veiligheid, bedacht door een drietal auteurs, Kent Hoffman, Glen Cooper en Bert Powell, en gebaseerd op meerdere decennia gehechtheidsonderzoek. Hun boek is dit jaar in het Nederlands vertaald: *Een kind dat zich veilig voelt; Gehechtheid, emotionele veerkracht en nieuwsgierigheid bevorderen met de Cirkel van Veiligheid*. Voor professionals schreven de drie genoemde auteurs (Powell, Cooper en Hoffman) met nog een vierde auteur (Robert Marvin) ook een boek dat eveneens in het Nederlands is vertaald: *De Cirkel van Veiligheid-interventie; Het bevorderen van gehechtheid in vroege ouder-kindrelaties* (in het Engels verschenen in 2013, de vertaling in 2016).¹² Ik kom op ‘het belang van het kind’ nog terug, maar eerst iets over trauma-*informed* werken.

⁷ Zie <https://endcorporalpunishment.org/prohibition-to-elimination/>.

⁸ Zie over ‘positive parenting’ vanuit de Raad van Europa <https://rm.coe.int/168046d340>.

⁹ Zie voor een nagesprek met Oprah Winfrey over haar interview van Bruce Perry op *Sixty minutes* op 11 maart 2018 <https://www.youtube.com/watch?v=dF20FaQzYUI>.

¹⁰ Zie Bruce D. Perry and Maia Szalavitz, *The boy who was raised as a dog – And other stories from a child psychiatrist’s notebook; What traumatized children can teach us about loss, love and healing*, New York: Basic Books, Revised and Updated Edition 2017, pp. 306, 319.

¹¹ Te vinden op Researchgate.net, zie https://www.researchgate.net/publication/325780876_Dr_Jan_CM_Willems_Trauma-Informed_Rights_of_the_Child_A_video-and_problem-based_course_manual_-_Revised_and_Updated_Edition_2018.

¹² Zie de korte tekenvideo’s op de site van Circle of Security International, in het bijzonder *Being-With and Shark Music*, <https://www.circleofsecurityinternational.com/animations>.

Trauma-informed werken

Trauma-informed of traumabewust (ook wel trauma-sensitief of trauma-responsief) werken door professionals houdt om te beginnen in het trauma-informed of traumabewust maken van opvoeders. Een bijzondere pionier op dit gebied is de jeugdarts Nadine Burke Harris, oprichter en directeur van het *Center for Youth Wellness* in San Francisco.¹³

Dr Nadine Burke Harris met een patiëntje

Nadine Burke Harris is vooral bekend van haar door miljoenen bekeken TED-talk uit 2015 'How childhood trauma affects health across a lifetime.'¹⁴ Dit jaar verscheen ook haar boek *The Deepest Well – Healing the Long-Term Effects of Childhood Adversity*, dat gaat over haar persoonlijke en professionele zoektocht, ontdekking en toepassing als jeugdarts in een arme wijk in San Francisco van de inmiddels wereldwijd bekende *ACE Study* van de arts Vincent Felitti en zijn collega-onderzoeker

¹³ Zie <https://centerforyouthwellness.org/about-us/>.

¹⁴ Onder meer te zien op <https://acestoohigh.com/2015/02/17/nadine-burke-harris-how-childhood-trauma-affects-health-across-a-lifetime/>.

Robert Anda. De *ACE Study* uit 1998 staat aan de basis van tal van vervolgstudies en internationaal onderzoek naar de enorme omvang en ernstig toxische gevolgen van *Adverse Childhood Experiences*, ofwel ACE's (uit te spreken als Jezus zonder J). ACE's staat voor tien vormen van kindermishandeling, verwaarlozing en opgroeien in disfunctionele gezinnen. De toxische gevolgen van ACE's, die zich vaak pas in de volwassenheid openbaren, blijken niet alleen op te treden in de vorm van ernstige sociale, relationele en opvoedingsproblemen maar ook in de vorm van gedragsproblemen, verslavingen, minderwaardigheidsgevoelens, suïcidaliteit en tal van niet alleen psychische maar ook medische klachten en chronische ziekten, tot en met een tot wel twintig jaar kortere levensverwachting.¹⁵

Ook over de onvoorstelbare omvang van ACE's wordt wereldwijd steeds meer bekend. Op basis van de diverse ACE surveys in binnen- en buitenland, door TNO ook voor Nederland uitgevoerd,¹⁶ kunnen de Nederlandse cijfers over kindermishandeling – de beruchte 119.000, of 'meer dan 118.000'¹⁷ – wel in de prullenbak: dat is slechts het topje van de ACE's-ijsberg. ACE's zijn als een virus dat hersenschade veroorzaakt en ook de volgende generatie besmet als het niet tijdig wordt bestreden.

De tweede pionier in dit verhaal, jeugdarts Nadine Burke Harris, is de grote motor geworden achter de ACE's-beweging,¹⁸ de razend snel groeiende professionele beweging die zich, in de VS en daarbuiten, inzet voor trauma-*informed* – een betere term zou misschien zijn ACEskundig – werken.¹⁹ En wel met zoveel succes dat dit in de Verenigde Staten al tot unaniem aangenomen resoluties in het Huis van Afgevaardigden²⁰ en de Senaat²¹ – en inmiddels ook tot aanwijzingen in 'funding bills'²² – heeft geleid.

Sociaal-emotioneel leren

En dan – als derde pioniersgebied – het onderwijs. Ook hier is weer sprake van een innovatiekloof, de kloof namelijk tussen het sociaal-emotionele onderwijs-artikel in het Kinderrechtenverdrag – artikel 29 van het VRK, het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (waarover zo dadelijk meer) – en de onderwijsdoelen in de Nederlandse wet. En ook hier spelen natuurlijk weer 'de centjes' die het kost die kloof te dichten. Maar daartegenover staat dan wel de meervoudige winst die dat oplevert voor onze kinderen en kleinkinderen, voor toekomstige generaties. Kost gaat voor de baat uit. Nu nog een Partij voor de Kinderen die dat snapt.

De pionier hier vermeld ik met extra trots niet alleen omdat zij Nederlandse is maar vooral omdat zij al meer dan dertig jaar in Nederland ijvert voor kinderpaticipatie en kinderrechtenonderwijs in gemeentes en op scholen. Met toenemend succes, zoals te zien is op haar website, KinderrechtenNU.nl. Via die site zijn tal van producten en instrumenten aan te vragen zoals de Toolkit School-kinderrech-

¹⁵ Zie <https://acestoohigh.com/aces-101/> en 'ACEs primer' op vimeo of youtube, <https://vimeo.com/139998006> of <https://www.youtube.com/watch?v=ccKFkcfXx-c>. Ook te zien op <https://www.childrensparliament.org.uk/aces-childrens-rights/>.

¹⁶ Zie Kuiper, Rebecca M.; Elise Dusseldorp; Antonius G.C. Vogels, *A first hypothetical estimate of the Dutch burden of disease in relation to negative experiences during childhood [ACE]*, TNO Quality of Life, TNO report, Leiden: TNO, 2010 (Nederlandstalige ACE Questionnaire in de Appendices), <https://repository.tudelft.nl/view/tno/uuid:9cf1d8e2-439d-4352-a089-6d5cf18ec4a0/>.

¹⁷ Zie Beek, Krijn van; Majone Stekete; Lia van Doorn; Marcel Ham, *1 op de 4 – Kindermishandeling, een publiek probleem*, Amsterdam: Van Gennep, 2017, p. 9.

¹⁸ Zie ook https://www.youtube.com/watch?v=Z_KfxwXo1Oo&feature=youtu.be, Dr. Nadine Burke Harris testifies before Congress, juni 2018.

¹⁹ Zie <https://acestoohigh.com/aces-too-high-network/>.

²⁰ US Congress Resolution H.Res.443, Recognizing the importance and effectiveness of trauma-informed care (unaniem aangenomen op 26 februari 2018), <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-resolution/443/text>.

²¹ US Senate (companion) Resolution SR346, <https://www.congress.gov/115/bills/sres346/BILLS-115sres346is.pdf> (unaniem aangenomen op 22 mei 2018).

²² Zie <https://www.acesconnection.com/blog/funding-bills-in-house-and-senate-call-for-the-surgeon-general-to-address-aces-and-health-outcomes>.

tencoach met onder meer de Kinderrechtenchecklist voor kinderen, voor ouders en voor professionals en de Kinder-Meldcodekaart, en bijvoorbeeld het Stappenplan Kinderraad & Kinderburgemeester. Haar naam, zij is zeer bescheiden en dus wellicht nog niet bij iedereen bekend: Willemijn Dupuis, de derde en laatste pionier en organisatie-motor in het preventie-van-‘huiselijk’-geweld-verhaal.

Willemijn Dupuis, oprichter en directeur van KinderrechtenNU

Cirkel-veiligheid

Ik wil besluiten met kinderrechten. En teruggaan naar Moonee en haar moeder Halley. Uit alles in de film – de onderlinge band, de liefde, de speelsheid en spontaniteit, Moonee’s vrijheid (iets te groot misschien) om te spelen en te ontdekken, Halley die er door dik en dun voor Moonee is, die zorgt dat Moonee lekker in bad speelt en niks meekrijgt van moeders door armoede gedreven mannenbezoek – blijkt dat Moonee veilig, heel veilig aan haar moeder is gehecht. Hadden de kinderbeschermers dat maar eerst vastgesteld. Dan hadden zij direct naar de volgende vraag kunnen overstappen. Welke hulp heeft moeder nodig, materieel en eventueel anderszins, bij de opvoeding?

Materieel, financieel vooral, zo toont de film. Maar ja dit is ‘America,’ en voor Moonee’s is er geen ‘money.’ Bovendien is America, de VS, het enige land ter wereld, de enige VN-lidstaat die geen partij is bij het VN-Kinderrechtenverdrag uit 1989, het VRK, voluit: Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Maar Nederland wèl, al sinds 1995 – inmiddels ook al weer bijna een generatie lang.

Mijn tweede senryu:

*Kind veilig gehecht?
dan is de vraag: welke hulp
heeft moeder nodig*

En meteen mijn derde senryu:

*Gaat het vooral om
geld? zevenentwintig lid
drie is dan wat telt*

Artikel 27 lid 3 Kinderrechtenverdrag: ook hier weer de centjes. Want wat zegt artikel 27 lid 3 VRK? De vierde senryu geeft het antwoord:

*Breng inkomens op
een gezond opvoedniveau
zegt het VRK*

Zegt het VRK in artikel 27 lid 3, en dat maakt dan meteen de grote juridische innovatiekloof zichtbaar tussen internationaal en nationaal recht. En hierbij speelt meer. Want een materieel ofwel financieel gezond opvoedniveau is natuurlijk nog geen immaterieel ofwel emotioneel gezond opvoedniveau. Dat laatste is echter wel het eerste waarnaar gekeken moet worden, want zoals ik al aangaf: de Cirkel van Veiligheid voor het kind is de essentie, het wezen van het belang van het kind. En, zo bepaalt het VRK in artikel 3 lid 1 (en voor ouders in artikel 18 lid 1), dat belang staat voorop.

Oók – bijvoorbeeld – in en na een echtscheiding. En óók, juist ook, als daarbij sprake is van een verzorgende-beschermende ouder versus een bedreigende-gevaarzettende ouder. Internationale rechtspraak – Geneefse en Straatsburgse uitspraken onder respectievelijk het VN-Vrouwenverdrag (de González-zaak)²³ en het Europees mensenrechtenverdrag, het EVRM (de Talpis-zaak)²⁴ – laat zien dat dat gevaar-risico vaak wordt onderschat omdat te veel wordt uitgegaan van een definitie van het belang van het kind die omgang met beide ouders laat prevaleren boven Cirkelveiligheid. Onder het vaandel (*frame* heet dat tegenwoordig) van vechtscheiding verdwijnt de Cirkelveiligheid voor het kind uit beeld. Zo die al ooit in beeld is geweest.²⁵

Cirkelveiligheid voor het kind is evenwel niet denkbaar zonder fysieke en emotionele veiligheid van de verzorgende-beschermende ouder en afstand tot de fysiek en/of emotioneel bedreigende of gevaarzettende ouder. Omgang met zo’n ouder kan toxisch zijn in de zin van de ACE’s-wetenschap en de traumabewuste toepassing daarvan. Een ouder moet daarom niet alleen materieel maar ook immaterieel geholpen en ondersteund worden het kind Cirkelveiligheid te bieden, zoveel mogelijk ‘Cir-

²³ Zie <https://www.crin.org/en/library/legal-database/gonzalez-carreno-v-spain>.

²⁴ Zie <http://www.humanrightseurope.org/2017/03/court-italys-human-rights-failures-left-killer-father-free-to-stab-wife-and-son/>. Zie ook mijn blog ‘Kindwaardig ouderschap (...)’, oorspronkelijk op de law blogs site van de Universiteit Maastricht, https://www.researchgate.net/publication/315691688_Kindwaardig_ouderschap_gaat_voor_zogenaamd_gelijkwaardig_oudersch.

²⁵ Zie gelukkig inmiddels ook <https://www.kidspot.com.au/news/children-stuck-in-custody-battles-to-be-heard-by-judge-under-radical-reform/news-story/f0f546e7fd58c1d9c8878853e44949a6>.

kelcapabel' te worden. En daarvoor biedt het VRK houvast en richting in diverse bepalingen, het meest specifiek in artikel 18 lid 2, steun bij de opvoeding: de immateriële tegenhanger van artikel 27 lid 3. De vijfde en laatste senryu:

*Cirkel-Veiligheid
voorop, en daar helpen we
mee: achttien lid twee*

En als dat niet kan, ingeval van een Cirkelveiligheid-gevaarzettende ouder, dient die ouder op ongevaarlijke afstand te worden gezet en gehouden voor zolang dat noodzakelijk is. Ook hiervoor wijst het VRK de weg, met name in artikel 19 (vrijwaring van geweld/ACE's) en artikel 24 (recht op gezondheid/vrijwaring van beschadigende tradities): voorkómen en tegengaan van toxische stress.

Helaas is er niet alleen sprake van een juridische innovatiekloof tussen internationaal en nationaal recht maar ook tussen internationale en nationale rechtspraak. Die laatste kampt op haar beurt nog te zeer met de institutionele innovatiekloof tussen traumabewuste en Cirkelveilige theorie en praktijk enerzijds en inmiddels als verouderd en achterhaald te beschouwen theorieën en praktijken binnen instellingen anderzijds. Je zou door al die kloven de toppen bijna niet meer zien.

Wat ons te wachten staat

Maar die toppen zijn er wel degelijk. We kunnen zelf toppers worden. We kunnen gaan werken met de kinderechtenchecklijst en andere instrumenten op KinderrechtenNU.nl om in elke gemeente en op elke school kinderrechten, kinderpacticatie en sociaal-emotioneel leren van de grond en tussen de oren te krijgen. We kunnen ons verdiepen in de Cirkel van Veiligheid, zodat in de toekomst niet slechts twee op de drie maar alle jonge kinderen in Nederland veilig zijn gehecht. We kunnen ons aanmelden bij ACEsConnection om zo meer te weten te komen over traumabewust werken zodat in de toekomst ernstige of langdurige toxische stress voor kinderen, en daarmee kindermishandeling en ander familie-geweld, en al het geweld op kleine en grote schaal dat daar vroeger of later weer het gevolg van is,²⁶ aanzienlijk wordt teruggedrongen.

We kunnen zelf pioniers worden door het oprichten of versterken van elke groep of organisatie in eigen land die – onder de vlag van het Kinderrechtenverdrag – zich in wil zetten om èchte, structurele preventie van familiegeweld – ofwel voorbereid en toegerust ouderschap – dichterbij te brengen. Met inbegrip van alle goed opgeleide en zelf veilig gehechte – dan wel door therapie en gezonde relaties veilig gehecht geraakte – wijze en toegewijde professionals die voor voorbereid-en-toegerust-ouderschap noodzakelijk zijn: hulpverleners, maatschappelijk werkers, verloskundigen, verpleegkundigen, artsen, wijkteamwerkers, docenten, pedagogen, begeleiders, therapeuten en al die andere professionals die voor en met ouders en kinderen werken. Dus wat ons nog te wachten – of liever te doen – staat? Dat is een zaak van ons allemaal.

Jan CM Willems is (tot 5 december 2018) docent en onderzoeker structurele preventie van ACE's (Adverse Childhood Experiences) bij de Universiteit Maastricht en oud-hoogleraar Kinderrechten aan de Vrije Universiteit.

jw/02.08.2018, aantal woorden 3.250

²⁶ Zie Robin Grille, *Parenting for a Peaceful World*, Second edition, Avalon Beach, New South Wales, Australia: Vox Cordis Press, 2013. Zie ook <http://our-emotional-health.com/>.